

El petit plaer de llegir Txékhov

Carles Montpart Tura

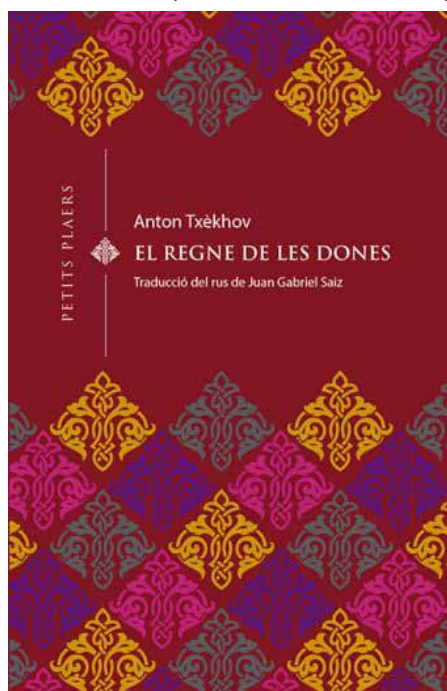
Els últims anys el mercat editorial en llengua catalana ha anat proveint els seus lectors amb nous títols de l'escriptor rus Anton Txékhov. El darrer exemple és la publicació del relat El regne de les dones, que constitueix el primer número de "Petits plaers", la nova col·lecció de Viena Edicions. Aprofitem aquesta avinentesa per fer un breu repàs de l'obra disponible en català d'aquest gran clàssic europeu.

Dues biografies

Per conèixer una mica la trajectòria vital d'Anton Pàvlovitx Txékhov (Taganrog, Rostov, Rússia, 1860 – Badenweiler, Alemanya, 1904), tenim dues aproximacions biogràfiques sorgides de les plomes de dues grans escriptores i publicades recentment en català. D'una banda, *La vida de Txékhov* (L'Avenç, 2016) de l'escriptora russa Irène Némirovsky, amb traducció de Margarida Casacuberta i, de l'altra, *Anton Txékhov. Vida a través de les lletres* (Àtic dels llibres, 2018)

escrita per Natalia Ginzburg i que ens arriba amb traducció d'Elena Rodríguez i amb un pròleg de Francesc Serés.

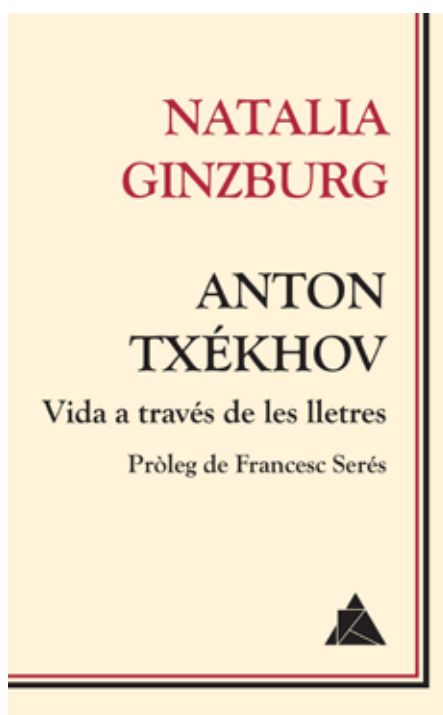
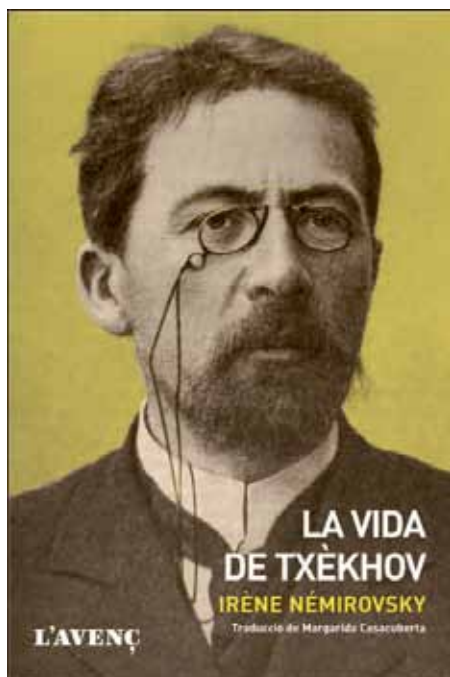
Irène Némirovsky (Kiev, 1903 – Auschwitz, 1942) va ser una novel·lista russa d'origen ucraïnès que va escriure en francès des dels 18 anys. Filla d'un ric banquer jueu d'Odessa, la família va fugir dels primers progrms i es va instal·lar a París després de la Revolució de 1917. Amb les novel·les *David Golder* (1929) i *El ball* (Viena Edicions, Petits Plaers, 5, 2019), publicada el 1930, va obtenir un gran ressò en el món literari, però això no la va salvar de l'antisemitisme. Tot i ser una escriptora reconeguda, el govern francès li va negar la nacionalització, i arran de l'ocupació alemanya de França, a partir de 1940, el govern de Vichy va prohibir la publicació de les seves obres. Némirovsky es va refugiar en un petit poble i no va deixar d'escriure, però finalment l'estiu del 1942 va ser arrestada per la gendarmeria com a "jueva apàtrida" i deportada a Auschwitz-Birkenau, on va morir de tifus. Mesos més tard hi morirà el seu marit, també jueu. Gràcies a les seves filles, que van sobreviure pel fet d'estar amagades amb uns amics,

Sant Jordi 2017

els manuscrits de l'escriptora van aconseguir anar sortint a la llum. *La vida de Txèkhov* es va publicar l'any 1946, i l'any 2004 es va editar *Suite française*, una obra que és només una part d'un projecte més ambiciós en què Némirovsky narra l'ocupació alemanya de França. L'obra, que va obtenir el prestigiós premi Renaudot en l'única edició en què s'ha concedit a títol pòstum, va representar un punt d'inflexió en la redescoberta i valoració de l'escriptora russa.

L'obra *La vida de Txèkhov*, doncs, no solament ens aproxima a les dades fonamentals de la biografia del gran dramaturg rus, sinó que constitueix per ella mateixa una peça literària de primer nivell. Fruit d'un gran coneixement tant de la vida com de l'obra de Txèkhov, Némirovsky aconsegueix bastir un retrat precís i gairebé íntim d'una trajectòria vital que va des d'una infantesa dominada per la pobresa i la presència d'un pare fanàtic de la religió i extremadament

violent, fins a una maduresa que bascula entre la formació com a metge, la progressiva dedicació a l'escriptura, l'alegria dels primers grans èxits teatrals i el progrés d'una tuberculosi que acabaria amb la seva vida quan només comptava amb quaranta-quatre anys. Némirovsky ens transporta als diversos escenaris de la vida de Txèkhov —des de la sordidesa de la ciutat portuària de Taganrog, bressol de la seva infantesa, fins a Moscú, lalta i totes les diverses residències temporals que l'escriptor va anar ocupant— i ens reporta amb força detall les relacions que va mantenir amb els membres de la seva família, els seus editors, alguns escriptors amics i amb les diverses dones que van anar formant part de la seva vida.

Més breu i menys detallada és la segona biografia que hem esmentat, *Anton Txèkhov. Vida a través de les lletres*, de Natalia Ginzburg (Palerm, 1916 – Roma,

1991), publicada originalment l'any 1989 i deutora en molts detalls de l'obra més completa de Némirovsky. En aquest cas estem davant d'un text que sembla més centrat en la intenció de relatar uns fets biogràfics de manera sintètica i amb el màxim d'objectivitat possible, que no pas en la pretensió d'oferir una interpretació més personal de les dades biogràfiques de l'escriptor rus.

Contes i narracions

Per aproximar-nos a la rica producció narrativa d'Anton Txèkhov —deixem en aquest article de banda la seva producció teatral, que comprèn *La gavina*, *L'oncle Vània*, *Les tres germanes* i *L'hort dels cirerers*, que és potser la que li ha donat més reconeixement internacional— tenim en català diverses obres. En primer lloc *L'estepa i altres narracions* (Edicions 62, MOLU, 16, Barcelona 1982) que durant molts anys ha estat pràcticament l'únic accés possible en la nostra llengua a la seva narrativa. El volum, de més de cinc-centes pàgines i a càrrec d'Elena Vidal, selecciona, entre l'extensa producció de l'autor, la novel·la d'intriga *Una cacera dramàtica* (1884), la novel·la curta *L'estepa* (1888), la narració llarga de contingut ètic i filosòfic *El pavelló número 6* (1890) i un conjunt de dinou contes i relats, publicats al llarg dels anys 1883 i 1899, entre els quals es troben alguns dels seus més coneguts, com ara "El gras i el magre", "Els enemics", "La dama del gosset" o el magnífic "Angoixa". La traducció de *Una cacera dramàtica* és a càrrec d'Andreu Nin, que ja havia estat publicada a Edicions Proa l'any 1936, mentre que la resta són obra de Maria Antònia Oliver i Ricard Sanvicente.

Anton P. Txékhov —
Contes —
 Selecció i traducció d'Anna Estopà —
 QUADERNS CREMA

Més d'una dècada després d'aquesta obra, va sortir al mercat una nova i celebrada edició de contes d'Anton P. Txékhov, *Contes* (Quaderns Crema, 1995), amb selecció i traducció d'Anna Estopà. En aquest cas tenim quinze contes, cap dels quals figurava en la tria anterior, que ens permeten complementar la nostra aproximació a la narrativa breu d'un autor que es calcula que va arribar a publicar més de sis-cents contes. Hi trobem des de relats humorístics i satírics molt breus de la seva primera etapa, quan Txékhov començava a publicar en diaris i revistes per poder mantenir la seva nombrosa família, com ara "La mort del funcionari", "La condecoració" o "Ostres", fins a narracions més elaborades com "El violí de Rothschild", "Angelet" o "El bisbe". En tots ells, però, hi trobarem el gran escriptor que va saber allunyar el conte del patró didàctic i moralitzador imperant

en la seva època —així com de l'estructura clàssica tradicional— i va fer entrar en la narració curta la vida d'uns personatges capaços d'emocionar-nos tant per la seva ridícula com per la seva tendresa. L'ànima de la Rússia del seu temps batega en tots i cadascun d'uns contes que van entusiasmar els seus contemporanis, entre ells els grans escriptors Lev Tolstoi i Maxim Gorki, i que segueixen admirant, per la seva mestria, els lectors actuals.

Completa aquest mostrari de la narrativa curta de Txékhov publicada en català als anys 80 i 90 el volum *Del foc a les brases i altres contes divertits* (Lumen, 1993), una selecció de contes humorístics destinats a un públic lector juvenil.

Edicions recents

Amb l'excepció de *El monjo negre* (Laertes, 2003), un relat publicat en una col·lecció de literatura fantàstica i de terror, que explica la història de Krovin, un personatge visionari que es veurà abocat a la seva destrucció, han hagut de passar alguns anys fins que les editorials han tornat a apostar per publicar relats de Txékhov. L'editorial Minúscula n'ha estat la capdavantera i més constant. En els darrers anys ha tret a la llum *Una història avorrida* (2010), *La meua vida* (2011) i *El pavelló núm. 6* (2017), tots ells amb traducció del rus d'Àngels Llària. *Una història avorrida*, publicat el 1889, ens presenta la vida del vell professor de medicina i reconegut científic Nikolai Stepànovitx, que, víctima de l'insomni, no és capaç d'acabar de donar sentit a la seva vida. Una història que, en paraules de Thomas Mann "és una obra extraordinària i fascinant que, per la seva peculiar calma i tristesa, no té parangó en tota la literatura".

La meua vida, escrit el 1896, explica, amb un estil que va des de la més pura comicitat fins al to lleugerament amarg, l'atragada vida del jove Missail, que abandona una feina que no l'omple i que, tot i l'oposició familiar, s'acaba dedicant a una ocupació "física", en aquest cas la de pintor de parets, que considera molt més gratificant. De fons, trobem un dels temes cabdals de la narrativa txekhoviana, la dificultat, i molt sovint la impossibilitat, d'assolir el grau suficient de llibertat per sentir que la vida val la pena. En el personatge de Missail hi trobem ressons clars de la infantesa del propi autor "De petit, quan el pare em pegava, jo m'havia d'estar ben

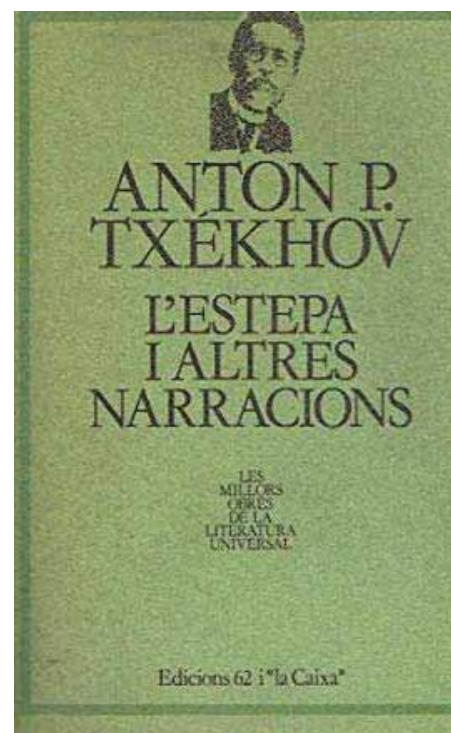

dret, en posició de fers, i mirar-lo a la cara" (p. 11) i d'algunes de les constants de la societat russa que Txékhov va conèixer durant tota la seva vida: "No coneixia ni una sola persona honesta en tota la ciutat" (p. 27). En aquest mateix sentit, un dels personatges del relat afirma el següent: "Ja no fuetegem els nostres lacais a les quadres, però atorguem a l'esclavitud formes més refinades i sabem trobar-hi una justificació en cada cas particular" (p. 57). Cal recordar que l'escriptor rus va mostrar sempre una aguda consciència social, fet que el va portar a criticar les greus mancances assistencials per part del govern i la misèria i la manca de progrés espiritual dels mugics, consciència que el va dur, per exemple, a finançar la construcció de diverses escoles o a no cobrar els seus honoraris mèdics quan es tractava d'atendre malalts pobres. Un comportament que va provocar que durant tota la seva vida estigués molt pendent dels ingressos que provenien de la publicació dels seus textos en els

diaris i les revistes de l'època, així com dels èxits i fracassos de les seves obres teatrals.

A *El pavelló núm. 6*, Txékhov critica durament la situació del sistema sanitari rus a través de les vivències del doctor Ragin i del seu contacte amb Gromov, un jove acabat d'ingressar a l'hospital psiquiàtric. De les converses entre tots dos en sorgirà el dubte sobre què és realment la bogeria i sobre quin són els límits entre el que anomenem vida normal i la vida que es viu tancat en un psiquiàtric. En les reflexions que es desprenen d'aquest relat és fàcil trobar-hi també el ressò dels mesos que Txékhov va estar a l'illa Sakhalín, a Sibèria, on va estudiar les dures i sovint inhumanes condicions de vida dels presos internats en la colònia penal d'aquesta illa. D'aquesta experiència, que va durar tres mesos i durant els quals va entrevistar centenars de presos i colons, en va sortir l'informe *L'illa Sakhalín*, un assaig sociològic que per a molts estudiosos de l'obra de Txékhov constitueix un dels seus textos fonamentals.

Com dèiem a l'entrada d'aquest article, l'editorial Viena ha llançat una nova col·lecció de textos breus, titulada "Petits plaers", i ha decidit encetar-la amb una magnífica narració de Txékhov, *El regne de les dones* (Viena Edicions, 2019), amb traducció del rus de Juan Gabriel Saiz. La col·lecció, que presenta un exquisit disseny i edita els volums en un petit format molt pràctic, ha continuat, de moment, amb quatre títols més molt atractius: *Retrat de Shunkin*, de Junichiro Tanizaki, amb traducció del japonès d'Albert Nolla; *Dos amics*, d'Ivan Turguénev, amb traducció del rus de Jaume Creus; *Aquell estiu*

sufocant, d'Eduard von Keyserling, amb traducció de Clara Formosa, i *El ball*, d'Irène Némirovsky, amb traducció de Xavier Pàmies.

A *El regne de les dones* la protagonista és Anna Akimovna, una noia de vint-i-sis anys que, malgrat els seus orígens humils, ha heretat una fàbrica que dona feina a milers de treballadors. De nou trobarem una de les constants de la narrativa de Txékhov: a través d'un relat magníficament treballat, tant pel que fa a la caracterització dels personatges com a la descripció dels ambients, l'autor ens presenta la insatisfacció que representa per a la protagonista no acabar-se de sentir còmoda ni amb el contacte amb el món que representa el seu passat ni amb l'opulència i el poder de la seva nova situació. La insatisfacció amorosa també pren en aquest relat una gran importància, un altre dels trets definitoris del tractament de les

relacions afectives en la prosa de Txékhov.

Amb totes aquestes noves edicions que hem ressenyat, doncs, no hi ha excuses per no provar d'endinsar-nos en la narrativa d'un dels grans mestres de la narrativa russa contemporània. Si ho fem, comprovarem que alguns dels seus protagonistes passen a formar per sempre més part de la galeria dels nostres personatges més inoblidables.

Txékhov i Tolstoi

tot música
produccions